

φικότητας ή έστω της αστικής ανεκτικότητας ή φιλανθρωπίας πολτοποιούνται σε ένα αγνώριστο απομορφωποιημένο και βαθιά συντηρητικό πολιτικό-ηθικό αμάλγαμα. Η «τρύπα» στο θεσμικό σκελετό που προανέφερα είναι κάτι απαραίτητο για την ιδρυτικά ανασφαλή κοινωνικοπολιτική συνθήκη. Η «κοινωνία» θέλει ευδιάκριτους συμπεριφορικούς κώδικες και η έννοια του ασύλου πολιτιστικά αντινομεί με την επιτελεστική διαφάνεια του συστήματος.

Το φαινόμενο λοιπόν της ασυλοφοβίας δεν παραμένει αδρανές. Δηλαδή δεν εκφράζεται στάσιμα και έκκεντρα στο επίπεδο μιας απλής συλλογικής δυσφορίας ή μόνο στο επίπεδο της καταγγελίας «αγανακτισμένων πολιτών». Το φαινόμενο οδηγεί στη θέσμιση αντικωδίκων, αφού έχει προηγηθεί η κατασκευή πολιτιστικών αντιυποδειγμάτων. Η υπό διαμόρφωση νέα κοινωνία θέλει κανονιστική κατηγορηματικότητα, νόμους, αποφασιστικά σαγόνια κι όχι την ευθύνη που συγκροτούν οι έλλογες συλλογικότητες.

Τα μοντέλα τηλεοπτικής μυθοπλασίας που ηγεμονεύουν και συγκροτούν τα πολιτιστικά αντιυποδείγματα αυτό διδάσκουν, αυτό νομοθετούν.

Οι μεταδικτατορικές συμβάσεις, με αντιστασιακό πρόσημο έχουν διαμορφώσει τη δική τους καταναλωτική και καθεστωτική κανονικότητα. Αυτό ακριβώς κλονίζεται, αυτό το στερεότυπο ταράζεται.

Φαίνεται ότι τα πιο αποστεωμένα στοιχεία της Γενιάς που Πολυτεχνείου παίρνουν πίσω αυτό που κέρδισαν. Το άσυλο αναχωρεί μαζί με τους ίδιους τους διεκδικητές του. Νομίζω ότι διαλύονται τα τελευταία υπολείμματα της μοντέρνας συνθήκης, είτε στην αστική είτε στη σοσιαλιστική της εκφορά. Της συνθήκης μέσα στην οποία οργανώθηκε με όρους δικαίου το Πανεπιστήμιο ως γνωστική και ανθρωπιστική κατασκευή, ο Δημόσιος Χώρος ως ανοικτό πεδίο συλλογικών εγγραφών, η Αυτοβουλία ως κοινωνική προϋπόθεση, η Γλώσσα ως πυκνή αναγωγή της κοινωνικής εμπειρίας.

Γιώργος Παυλόπουλος

Το κοινωνικό ζήτημα βάζει φωτιά στον αραβικό κόσμο

«**Η** τιμή του ψωμιού ήταν πάντοτε εξίσου ισχυρή κινητήριο δύναμη της εξέγερσης όσο και η άρνηση της ελευθερίας», έγραφε στο κεντρικό της άρθρο η βρετανική εφημερίδα *The Guardian* την 1η Φε-

βρουαρίου. Ψωμί και ελευθερία, λοιπόν. Αυτό είναι το κυρίαρχο σύνθημα στις μεγάλες διαδηλώσεις που συγκλονίζουν τις τελευταίες εβδομάδες τον αραβικό κόσμο, με επίκεντρο την Αίγυπτο. Διαδηλώσεις οι οποίες φέρνουν

πρωτίστως στην επιφάνεια, έστω και με καθυστέρηση πολλών δεκαετιών, το κοινωνικό ζήτημα και την αναδιανομή του πλούτου, αναζητώντας πειστικές απαντήσεις πέρα από τον εθνικισμό και το Ισλάμ. Επιτέλους, η παγκοσμιοποίηση δεν αφορά μόνο τα κεφάλαια αλλά και τις ιδέες και τις αντιθέσεις – η Δύση και ο μουσουλμανικός κόσμος μοιάζουν σήμερα να είναι πιο κοντά από ποτέ!

«Στο παρελθόν γίνονταν διαδηλώσεις κατά της εισβολής στο Ιράκ και για τον πόλεμο στη Γάζα. Τώρα όμως η αιτία είναι διαφορετική. Τώρα το ζητούμενο είναι η δημοκρατία, είναι η αλλαγή των κανόνων του παιχνιδιού. Μπαίνουμε σε μια νέα εποχή», ήταν η διαπίστωση του Αμπού Ρουμάν, διευθυντή της *Al Ghad*, μιας από τις μεγαλύτερες ημερήσιες εφημερίδας της Ιορδανίας, στην οποία επίσης πληθαίνουν οι ενδείξεις ότι επίκειται λαϊκή εξέγερση, παρά τα πυροσβεστικά μέτρα που παίρνει ο βασιλιάς Αμπντάλα. «Το διακύβευμα είναι η σύναψη ενός νέου κοινωνικού συμβολαίου. Αυτό είναι το καινούργιο στοιχείο που κυριαρχεί και στους δρόμους», προσθέτει ο ίδιος.

Εμείς το λέγαμε, εκείνοι δεν το καταλάβαιναν – θα σπεύσουν ενδεχομένως να πουν οι συνήθεις παντογνώστες της ιστορίας και ειδήμονες της εξέλιξης των ανθρώπινων κοινωνιών. Ωστόσο η συντριπτική πλειοψηφία των 200 και πλέον εκατ. κατοίκων των χωρών του Μαγκρέμπ και της Μέσης Ανατολής (πλην των Ιρανών) χρειάστηκε να περάσει από χίλια κύματα μέχρι να φτάσει σε αυτό το σημείο. Και δεν θα μπορούσε φυσικά να

γίνει διαφορετικά – διότι ποτέ το κάρο δεν μπορεί να βρίζεται μπροστά από το άλογο.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι, σε γενικές γραμμές, αυτή είναι η τέταρτη φάση στη σύγχρονη μεταπολεμική ιστορία αυτής της περιοχής του πλανήτη. Η πρώτη άρχισε με την επανάσταση του 1952 στην Αίγυπτο, με πρωταγωνιστή τον μετέπειτα πρόεδρο της χώρας Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ, η οποία έστειλε τα κύματα του εθνικισμού και του παραραβισμού να σαρώσουν τους καταπιεσμένους και παρακαταναούς λαούς. Κεντρική ιδέα του νασερισμού, όπως έγραφε πρόσφατα και ο Τζέραλντ Σέιμπ στην εφημερίδα *Wall Street Journal*, ήταν ότι «με την ένωση των απελπισμένων αραβικών χωρών κάτω από μια ομπρέλα, θα μπορούσε να γεννηθεί ένα μεγάλο αραβικό έθνος και να διεκδικήσει τη θέση που δικαιωματικά του ανήκει, στο πλάι των μεγάλων υπερδυνάμεων του κόσμου».

Το 1967 όμως χρειάστηκε λιγότερο από μια εβδομάδα για να συντριβεί από το όνειρο. Η ταπεινωτική ήττα των ενωμένων Αράβων από τους Ισραηλινούς στον Πόλεμο των Έξι Ημερών δεν είχε απλώς σαν αποτέλεσμα την κατάληψη των υπόλοιπων παλαιστινιακών εδαφών. Κυρίως, έσπειρε την απογοήτευση στις λαϊκές μάζες και την αμφιβολία στην αστική τάξη για την αξία των ιδεών του Νάσερ – ακυρώνοντας, έτσι το κοινωνικό συμβόλαιο που είχε συναφθεί. Με τον τρόπο αυτό άνοιξε η δεύτερη φάση στην ιστορία του Μαγκρέμπ και της Μέσης Ανατολής. Στη διάρκειά της δύο πράγματα έσωσαν την τιμή των αραβικών

εθνών: οι ηρωικοί Παλαιστίνιοι και η πρώτη πετρελαϊκή κρίση, η οποία έκανε τις ελίτ να συνειδητοποιήσουν ότι έχουν μεγάλη ισχύ στα παγκόσμια δρώμενα.

Χρειάστηκε να φτάσει το 1979, για να ανοίξει η τρίτη κατά σειρά σελίδα, όταν ήρθε η μεγάλη Ιρανική Επανάσταση να φέρει τα πάνω κάτω. Αν και δεν εκδηλώθηκε σε μια αραβική χώρα, ωστόσο η επίδρασή της υπήρξε καταλυτική. Κι αυτό διότι κατέδειξε στην πράξη πως το πολιτικό Ισλάμ μπορεί να αποτελέσει μια ρεαλιστική και αξιόπιστη εναλλακτική λύση απέναντι στους δυτικούς ιμπεριαλιστές, αλλά και να πάρει εκδίκηση για την ταπείνωση που υπέστη ο νασερισμός, ενώνοντας κάτω από μια καινούργια σημαία όχι μόνο τους Άραβες, αλλά ολόκληρο τον μουσουλμανικό κόσμο.

Βεβαίως, αν θέλουμε να είμαστε ακριβείς, πρέπει να σημειώσουμε ότι η ανατροπή του Σάχη, στο αρχικό της στάδιο, είχε μέσα της τα σπέρματα της κοινωνικής επανάστασης. Και μάλιστα τόσο έντονα και εμφανή, ώστε χρειάστηκε μια τεράστια επιχείρηση εσωτερικής καταστολής, με χιλιάδες δολοφονημένους και διωχθέντες, προκειμένου να φτάσουμε στο σημείο να κυριαρχήσουν απολύτως ο νόμος της σαρία, οι αγιατολάδες και ο Χομείνι.

Στη συνέχεια ήρθε η κατάρρευση της ΕΣΣΔ και του «υπαρκτού σοσιαλισμού», το 1989-1991, που έβαλε τη σφραγίδα της στις διεθνείς εξελίξεις, «παγώνοντας» για μια τουλάχιστον δεκαετία τις υπόλοιπες αντιθέσεις και δημιουργώντας ένα κλίμα πλαστής ευφορίας, ακόμη και στον αραβικό κόσμο. Όταν δε αυτή η δυναμική

ήταν φανερό ότι άρχισε να εξαντλείται, στα τέλη της δεκαετίας του 1990, οι Αμερικανοί και οι «πρόθυμοι» σύμμαχοί τους επιχείρησαν να επιβάλουν διά της βίας την κυριαρχία τους στην περιοχή.

Οι επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου τους έδωσαν το άλλοθι όχι απλώς για να εισβάλλουν στο «ενοχλητικό» Ιράκ και να κηρύξουν τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας», πλαισιώνοντάς την ιδεολογικά με τη «σύγκρουση των πολιτισμών», όπως την προσδιόρισε ο (μακαρίτης, πλέον) Σάμουελ Χάντινγκτον. Με τον τρόπο αυτό έδωσαν λόγο ύπαρξης και παράταση ζωής στα αντιδραστικά και καταπιεστικά καθεστώτα της περιοχής, τα οποία είχαν ήδη αρχίσει να τρεκλίζουν. «Αυτή η αντιπαράθεση αξιοποιήθηκε από τα αυταρχικά καθεστώτα για να αρνηθούν κάθε αλλαγή, με το σκεπτικό ότι αυτή θα έδινε ελεύθερο έδαφος στους ισλαμιστές», έγραφε χαρακτηριστικά η γαλλική *Le Monde* την 1η Φεβρουαρίου, σε μια ανάλυσή της με τίτλο «μπορούν να μεταρρυθμιστούν τα κράτη του αραβικού κόσμου;».

Ωστόσο και αυτή η προσπάθεια φαίνεται σήμερα πως έχει οριστικά αποτύχει. Η αντίσταση του ιρακινού λαού στους κατακτητές του, η ενίσχυση του Ιράν και η ήττα του Ισραήλ από τη Χεζμπολάχ στον πόλεμο του Λιβάνου, το 2006, απέδειξαν ότι το μοντέλο Μπους δεν μπορούσε να ευδοκιμήσει.

Έτσι, το ξέσπασμα της μεγάλης και παγκοσμίων διαστάσεων οικονομικής κρίσης δεν ήταν πια δύσκολο να ανοίξει τον ασκό του Αιόλου και να βγάλει στην επιφάνεια το τζίνι της κοινωνικής ανα-

τροπής – το οποίο κυριολεκτικά οργιάζει σήμερα στις χώρες της βόρειας Αφρικής. Εκεί δηλαδή όπου σχεδόν ο ένας στους δύο είναι αναγκασμένος να επιβιώνει με λιγότερα από δύο δολάρια την ημέρα, ενώ σχεδόν οι δύο στους τρεις έχουν ηλικία μικρότερη των 30 ετών. Στοιχεία τα οποία μειώνουν δραματικά το φόβο από τις συνέπειες που θα έχει η σύγκρουση με τις δυνάμεις ασφαλείας και το καθεστώς, την ίδια ώρα που εκατομμύρια άνθρωποι συνειδητοποιούν ότι δεν έχουν να χάσουν τίποτε άλλο πέρα από τις αλυσίδες τους.

Έτσι, ανοίγει η τέταρτη φάση στην ιστορία των λαών της περιοχής. Φυσικά, και πάλι δεν είναι βέβαιο –τουναντίον, μάλιστα– ότι οι εξεγερμένοι στην Τυνησία, την Αίγυπτο και τις άλλες χώρες είναι έτοιμοι να οδηγήσουν μέχρι τέλους την υπόθεση της κοινωνικής επανάστασης και να συντρίψουν τα παλιά καθεστάτα. Ωστόσο, η διαπίστωση αυτή δεν αλλάζει το χαρακτήρα της εξέγερσής τους – ανεξάρτητα από την τροπή που θα πάρουν οι εξελίξεις στο άμεσο μέλλον.

Ιδού, για του λόγου το αληθές, πώς περιέγραφε πρόσφατα η αμερικανική *International Herald Tribune* την κατάσταση που επικρατεί στην πρωτεύουσα της Αιγύπτου: «Το διεγυρισμένο χάσμα ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς στο Κάιρο είναι ένα από τα βασικά συστατικά της ζωής στην πόλη την τελευταία δεκαετία, και ειδικά κατά τα προηγούμενα πέντε χρόνια. Παρά το γεγονός ότι πάντοτε υπήρχαν ακρότητες, τόσο σε επίπεδο πλούτου όσο και φτώχειας, μέχρι πρόσφατα οι πλούσιοι ζούσαν λίγο ως

πολύ ανάμεσα στους φτωχούς – σε μεγαλύτερα και πιο ευρύχωρα διαμερίσματα, μαζί όμως στην ίδια πόλη. Καθώς όμως η κυβέρνηση του Μουμπάρακ ιδιωτικοποιούσε ολοένα περισσότερες κυβερνητικές λειτουργίες, πυροδοτώντας τον πλουτισμό ορισμένων, οι πλούσιοι Αιγύπτιοι άρχισαν να φεύγουν από την πόλη. Εγκαταστάθηκαν σε περιφραγμένες κοινότητες, γεμάτες από μεγάλα οικήματα αμερικανικού στιλ, με αποτέλεσμα η απόστασή τους από τη ζωή του μέσου πολίτη της χώρας να μεγαλώνει διαρκώς».

Η νέα αυτή πραγματικότητα προβληματίζει και το ίδιο το πολιτικό Ισλάμ, το οποίο δεν θεωρεί διόλου δεδομένη την πρωτοκαθεδρία του. Η στάση της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στην Αίγυπτο, που ήταν μέχρι πρόσφατα η κύρια έκφραση της αντιπολίτευσης, είναι αποκαλυπτική: Τις πρώτες μέρες της εξέγερσης δήλωνε ότι δεν συμμετέχει. Στη συνέχεια κάλεσε τα μέλη της να πάρουν μέρος στις διαδηλώσεις, διαπιστώνοντας ότι κινδύνευε να απομονωθεί. Και τελικά έδωσε τη στήριξή της στον Μοχάμεντ ελ-Μπαραντέι, μην τολμώντας (και μη δυνάμενη) να προβάλλει η ίδια ως εναλλακτική λύση.

Πρακτικά πάντως οι μόνοι που θα ήθελαν να μείνει ο Μουμπάρακ στην εξουσία (πέρα από το Τελ Αβίβ και την Ουάσινγκτον) είναι οι πλούσιοι Αιγύπτιοι και ορισμένες βολεμένες μειονότητες – όπως είναι, για παράδειγμα, η πλειοψηφία των χριστιανών Κοπτών, ο πατριάρχος των οποίων διαβεβαίωσε το δικτάτορα, από τις πρώτες μέρες της εξέγερσης, ότι είναι στο πλάι του. Μόνο που

έτσι είναι φανερό ότι το μίσος και οι επιθέσεις που εκδηλώνονται εναντίον τους δεν έχουν μόνο ή κυρίως θρησκευτικές ρίζες...

Και μια λεπτομέρεια: Άραγε η Σοσιαλιστική Διεθνής και ο πρόεδρος της δεν γνώριζαν τι φιλοξενούσαν στην αγκάλη τους;

Πέτρος Παπακωνσταντίνου*

Τυνησία, το πρώτο «Αργεντινάσο» στη Μεσόγειο!

Γεγονός ιστορικών πραγματικά διαστάσεων –για την Τυνησία, για τα αραβικά κράτη της Μέσης Ανατολής, αλλά και για την Ευρώπη– μπορεί να αποδειχθεί η ανατροπή του διεφθαρμένου δικτάτορα Ζίνε Αλ Αμπιντίν Μπεν Άλι από τη λαϊκή εξέγερση που συγκρόνησε επί εβδομάδες τη χώρα παίρνοντας χαρακτηριστικά πραγματικής επανάστασης.

Ο 74χρονος Μπεν Άλι, που κυβερνούσε τη χώρα του από το 1987 με την υποστήριξη της Δύσης, κατέφυγε μαζί με την οικογένειά του στη Σαουδική Αραβία, ενώ η λαϊκή εξέγερση, αντί να ανακοπεί από τις δολοφονίες δεκάδων διαδηλωτών, απειλούσε να καταλύσει άμεσα την εξουσία, με τους εξεγερμένους να καταλαμβάνουν αστυνομικά τμήματα και δημόσια κτήρια. Οι καταγιστικές εξελίξεις προκάλεσαν ρωγμές στο εσωτερικό του καθεστώτος, πιθανότατα δε ήταν ο στρατός που εξανάγκασε τον Μπεν Άλι σε παραίτηση, αναθέτοντας την εξουσία στον πρωθυπουργό Μοχά-

μεντ Γκανούσι, ο οποίος θα προσπαθήσει να δρομολογήσει μια συντεταγμένη μεταπολίτευση σε αβέβαιο σκηνικό, με τους δρόμους να βράζουν.

Η ανατροπή του πρώτου αραβικού, απολυταρχικού καθεστώτος από μια αυθόρμητη λαϊκή εξέγερση, που δεν καθοδηγείται από καμία οργανωμένη πολιτική δύναμη –είτε της αστικής, κοσμικής αντιπολίτευσης, είτε των ισλαμιστών– αποτελεί ορόσημο για τον αραβικό κόσμο. Η πιθανότητα να παίξει καταλυτικό ρόλο για ένα φαινόμενο ντόμινο που θα παρασύρει κι άλλα αντιδραστικά, αραβικά καθεστώτα δεν μπορεί να αποκλειστεί, πολύ περισσότερο που η Αλγερία και η Αίγυπτος επίσης συγκλονίστηκαν τις πρώτες μέρες του 2011 από μαζικές διαδηλώσεις, ταραχές και εξεγέρσεις. Ιδιαίτερα η ανατροπή του «τελευταίου Φαραώ», φιλοαμερικανού και συνεργάτη των Ισραηλινών προέδρου της Αιγύπτου Χόσνι Μουμπάρακ θα έχει δραματικές συνέπειες στα γεωπολιτικά δεδομένα ολόκληρης της Μέσης Ανατολής.

* Αναδημοσίευση από το aristerovima.gr.